

שמעתא עמיקתא

גליון תקפ"ה | פרשת ויצא | תשפ"ד | קהילת הניכי הישיבות | רמות ב' | ירושלים תובכ"א

פניני הלכה

האם נער בר מצווה יכול לזמן בסעודת הבר מצווה

איתא בברכות (מח) אמר ר"נ קטן היודע למי מברכין מזמנין עליו. אביי ורבא הוו יתבי קמיה דרבה, אמר לו רבה למי מברכין, אמרי ליה לרחמנא, ורחמנא היכא יתיב, רבא אחוי לשמי טללא (גג), אבי נפק לברא אחוי כלפי שמיא, אמר להו רבה תרוויכו רבנן הוינו. וכת' הר"ף (סח לה) אמר ר"נ קטן שיודע למי מברכין מזמנין עליו, וכן הלכתא. ואמרי רבא רבא רבא והוא שנכנס בשנת י"ג שנה ואע"ג דלא פרח, אבל קטן שלא הגיע ליי"ג שנה אע"ג דפרח אין מזמנין עליו. ואגן לא ס"ל הכי, דכיון דקרי ליה קטן אפי' בן י' וכן כשהוא יודע למי מברכין מזמנין עליו, והכין חזינא לגאון.

וכיוצא בכת' הרמב"ם (ברכות פ"ה ה"ז) דקטן היודע למי מברכין מזמנין עליו אע"פ שהוא כבן ז' ח', ומצטרף בין למנין שלשה ובין למנין עשרה לזמן עליו.

[אלא דברי"ף כתב כבן עשר כבן תשע, ואילו הרמב"ם כתב כבן שמונה כבן שבע. ועיי' בב"י (סח) שכתב דמ"ש הר"ף בן ט' או י' הוא לאו דוקא, וכדחזינן במדבר הרמב"ם. והעלה דע"כ פ"ב בענין שיהיה כבן שבע כבן שמונה שהוא זמן חינוכו, אבל פחות מכך אע"פ שיודע למי מברכין אין מזמנין עליו, דכן מבואר בדברי הרשב"א (ברכות מח) והריב"ש (סי תי"א)].

אולם הרא"ש (סי כ) הביא ברישא דר"ח ז"ל פירש דהא דאמר רב נחמן קטן היודע וכו' היינו שכנסת בשנת י"ג ולא הביא בן שערות ידועות, שעדיין הוא קטן, ואע"פ כשהוא בן י"ג מזמנין עליו, אבל פחות מכך אין מזמנין עליו כלל. והא דמיתתי עובדא דאביי ורבא לאו לאזמוני עלייהו, אלא אגב דאיירי בקטן היודע למי מברכין מיתתי חך עובדא להודיע שהיו רחיפים בקטנותו. ורב אהב פס דהאן לא ס"ל כדבריו ושכן חזינן לגאון. והדר הביא דברי הירושלמי דאין מזמנין על הקטן עד שיביא ב' שערות, וסיים - הלכך המחזור שבוכלו אין עושין קטן סניף לעשרה לברכת המזון ולהתפלל ולשלש עד שיביא ב' שערות. ועיי' עוד בטור (סי קצ"ט) דהביא דה"ר פרץ חילק שמצטרף ל' ולא ל'ג. וכ"כ רב האי.

ולדינא פסק המחבר (סי קצ"ט ס"ג) דקטן שהגיע לעונת הפעוטות ויודע למי מברכין מזמנין עליו ומצטרף בין לשלשה בין לעשרה. [ועיי' בב"ח (סי קצ"ט ס"ק ל"ג) דהכחית הארונים דיש להחמיר שיהיה כבן תשע שנים. ועיי' שם (סי ל"ג ו"ל) דאף לדעת המחבר יש להחמיר שלא יאמר הקטן את ברכת הזימון].

אולם הרמ"א כתב בד"מ (סי ק"ד) דהמנהג דלא כהר"ף והרמב"ם, אלא כדברי הרא"ש דאין מצרפין קטן אלא עד שנעשה בן י"ג שנה, ואז אין מדקדקין בשערות אלא מוקמינן ליה אחזקתיה דאית ליה שערות, אבל קודם לכן אין מצרפין אותו. וכ"כ לדינא בהגהותיו (סח) דכן נוהגים ואין לשנות.

וכתב המ"א (סי ק"ז) דהיכא דהוא בן י"ג מחזיקין ליה בגדול וא"צ לבדוק אחריו שהביא ב' שערות, אבל אם ידעין שלא הביא ב' שערות אין מזמנין עליו וכמ"ש בסי' נ"ה ס"ה (ודיינו בב"ח כ"קטן).

וכתב הב"ח (סח) דלענין הלכה למעשה נקטינן לחומרא דאין מצרפין, אפי' כבן י"ג שנה ויום אחד דאז עולה למנין עשרה, ומחזיקין ליה בגדול שהביא ב' שערות וחיובת אחר העשרות ויכול אפי' לברך ולהוציא אחרים ידיו חובתם. וסיים דהכי נהוג. וכ"כ בעולת תמיד (סי ק"ח) דכל שהוא בן י"ג מחזיקין ליה בגדול אפי' להוציא אחרים ושכן המנהג פשוט.

וכדבריהם מצינו ביש"ש (בי"ק פ"ז סי' ל"א) שכת' לענין סעודה בהגעת הבן לגיל מצוות אם היא סעודת מצוה וז"ל - אכן הבר מצוה לא ישר בעיני שרובן אין להם ב' שערות, וא"כ איך יוציאו אחרים ידי חובתן תפילה ובברכת המזון, ואם נאמר רב פרוט במילתא אוקמינן אחזקה שהביא ב' שערות פרוט במילתא דרבנן, ואף שבהמ"ז דאין רואה, מ"מ מה"ת היה יוצא בברכת הקטן אלא שרבנן אמרו שאינו מוציא הגדול, א"כ מיד כשיגיע ליי"ג שנים ויום אחד יעשה הסעודה ויחנכוהו לברך ברכת המזון ולהתפלל באקראי. עכ"ל.

משיעורי הרה"ג הרב יוחנן בורגר שליט"א מו"ץ וראש כולל הוראה רמות

האם מותר להקדים נסיעה למשמרת בבית חולים בשבת כדי להתפלל בצבור

א. להכניס עצמו במצב של היתר דפקויין בשבת. ב. לעשות מעשה ע"מ למנוע חילול שבת אפשרי מחמת פקויין. ג. במקום שבדאי יצטרך לחלל שבת. ד. לעשות מלאכה לפני שהגיע הסכנה ע"מ למנוע באיסורים. ה. להקדים את המלאכה בשבת עצמה.

א. להכניס עצמו במצב של היתר דפקויין בשבת
 שנינו בשבת (י"ט) דאין מפליגין בספינה פחות מג' ימים קודם לשבת, בד"ה לדבר הרשות אבל לדבר מצוה שרי. וביאר הר"ה (ו. ברי"ף) דבפחות מג' ימים קודם השבת אסור משום שהספינה נכנסת למקום סכנה ויהיה חייב לחלל השבת מחמת סכ"נ, והרי ג"י קודם לשבת הוי בכלל "קמי שבתא" (כלומר סמוך לשבת) ונ"י כמתנה לדחות את השבת, וו"ה בכל מקום סכנה שאדם עתיד לחלל בו את השבת. וכת' הר"ב (סי י"ז) דמה דאסור לצאת ג"י לפני השבת אינו אלא גזרת הרואין וזה התירו לדבר מצוה. מבואר מהר"ה שאפי' בגוונא שביצטרך בודאי לחלל שבת מותר להפליג אפי' ע"ש אם יוצא לדבר מצוה, וכן פסקו הר"ב (שם) הרשב"ץ (סי כה) והרשב"ש (סי תח), ולאחריהם השו"ע (סי רמח ט"ד) והרמ"א (שם) דהיוצאים בשיירא במדבר, והכל יודעים שהם צריכים לחלל שבת כי מפני הסכנה לא יוכלו לעכב במדבר בשבת לבדם, ג' ימים קודם שבת אסורים לצאת, וביום ראשון, שני ושלישי מותר לצאת, ואם אחר כך יארע לו סכנה ויצטרך לחלל שבת מפני פקויין, מותר, ואין כאן חילול, והעולה לארץ ואלא, אם נודמנה לו שיירא אפילו בערב שבת, כיון דדבר מצוה הוא, יכול לפרוש, וכן הדין לצורך שאר מצוות, עיי"ש.

אולם הר"ב (ה"ד סי' אלף קמט ע"ג) יצא לחלוק ע"ז, דכשיודע מצוה שיהיה צריך לחלל שבת ודאי אסור לדבר מצוה ומצוה התירו לו להיכנס בודאי לחלל שבת. וכן פסקו הרמ"א (סי ק"ד) והמ"ב (בפנייתו לסי רמח ט"ס כו). ומ"מ ע"י בב"ח (על סעי' ד' ד"ה ופוסק) שמשמע דדוקא במקום שביצטרך לחלל שבת בידים אסור אבל בשוא"ת שרי. וכן הוא בשבט הלוי (ח"ב סי' רה ד"ה ועוד) דבכה"ג שרי. ועיי' בב"ח (שם) דבמקום שביצטרך לעבור על איסור דרבנן מותר בכל גוונא. ועיי' בזה בשמעתא עמיקתא גליונות קל"ב וש"ס.

ועיי' עוד בשמעתא עמיקתא גליון קפ"ב בענין האם שבת הותרה או דחוייה מפני פקויין.

ב. לעשות מעשה ע"מ למנוע חילול שבת אפשרי מחמת פקויין
 ומחא דמבואר לעיל דלהרבה פוסקים מותר להפליג בספינה אפי' שיצטרך לחלל השבת מחמת פקויין, י"ל דק"ו שאינו מחויב לעשות מעשה למנוע חילול שבת העלול לבוא עליו ממילא. ואף לדעת המחמירים י"ל דהיינו דוקא כשעושה מעשה שודאי יביא אותו לעבור חילול שבת מחמת פקויין ולא כשיש סכנה שעלולה לבוא בשבת.

אלא ידעונו בספר חסידים (סי תתנ"ה) שכת' שאשה הרה וכבר הגיע חודש התשיעי להריונה בער"ש עם חשיכה, יטמין מים חמין כדי שאם תלד בליל שבת או בשבת הרי המים חמין מזומנין ולא יחללו שבת, ע"כ. ועיי' דבריו כת' המ"א (סי של סי"א) דכשנתגיע לחדש ט' יזמין הכל מערי"ש שלא יחללו שבת, ע"כ. ויש לדחות דה"ס"ח אל חיוב האמר כדמוכח מהא דהפליג בספינה בער"ש, אלא ראוי לעשות קאמר. וכ"כ המ"ב (סי ק"א) שראוי לעשות כן. וכן פסקו החו"א והגר"ש א"צ"ל (ש"כ פל"ו הג"ז).

ובפרט כשיש משום מצוה או טרחא גדולה דנ"י דפטור מזה לגמרי, דלא גרע מהא דלעיל לענין הפלגה בספינה מערי"ש שלצורך מצוה מותר אף שיצטרך לחלל השבת מחמת סכנה (ואף לדבר הרשות שרי אם מפליג מתחלת השבוע), וא"כ ק"ו כאן דאין לחוש בכל כה"ג. וכן מבואר בדברי החו"א והגר"ש א"צ"ל הנ"ל. וכן פסק הגר"ש א"צ"ל (קובץ תשובות ח"א סי' מג). ובש"כ החת"ס (ו"י"ד שלח ד"ה גס) "וכי אנו מצווים להכין בער"ש כל ההכנות לילולת ולחולה ולצרכי מילה כדי שלא נצטרך לחלל שבת". היינו כשיודע בודאי שיצטרך לחלל שבת, וכמו שנבאר להלן. וכ"כ המח"ש (ק"י סי' ז ע"א אות ט) בדעת החת"ס. ועיי' הלן אות ד'.

ולפי הנ"ל י"ל דאף במקום שיש סכנה או אפי' קרוב לודאי שיצטרך לחלל שבת מחמת פקויין אינו חייב לעשות מעשה ע"מ למנוע חילול שבת אפשרי מחמת פקויין, ואף לדעת המחמירים לענין הפלגה בספינה מערי"ש דאם יודע שיצטרך לעבור מלאכה דאין אסור להפליג מערי"ש, היינו כשיודע שבדאי יצטרך לחלל השבת, משא"כ במקום ספק כמבואר בדברי המ"ב בפניחה לסי רמ"ח ושם ס"י"כ כיון וכמ"ש לעיל אות א'. והארכנו בסי' בשמעתא עמיקתא גליונות קל"ב וקל"ד, וא"כ ק"ו בני"ד דהכי הוא. שו"מ שכן הוכיח בתשובות ונהגות (ח"ה סי' מח). וכן פסק הגר"ש א"צ"ל (משא"כ ח"ב פל"ו אות כא). ועיי' בשמעתא עמיקתא גליון רל"ה.

ג. במקום שביצטרך לחלל שבת להמנע לבתחלה ממשמרת בישת
 ויתירא מזו אף כשבדאי יצטרך לחלל שבת י"ל דהדין כן כי הסכנה ממילא קאיתא וכנ"ל. אלא דעיי' בשו"ע (או"ח סי' שדג) שפסק עיי' הגמ' בשבת (ס"ט) דההולך במדבר ואינו יודע מתי שבת, מונה שבעה ימים מיום שנתן אל לבו שכחתו ומקדש השביעי בקידוש והבדלה. ואם אין לו ממה להתרנס, עושה מלאכה בכל יום, אפי' ביום שמקדש בו, כדי פרנסתו מצומצמת. ואם היה יודע מנן יום שיצא בו, כגון שיודע שהיום יום רביעי ליציאתו אבל אינו יודע באיזה יום יצא, מותר לעשות מלאכה כל מה שירצה ביום שמיני ליציאתו שבוים כזה יצא מיתו, דבודאי לא יצא בשבת, ע"כ.

וכת' הר"ב (שם ד"ה קמ"ט) דבההוא יומא שהוא ודאי חול י"ל לו לעשות כל מה שאפשר לפרנסתו לשאר הימים. וכ"כ המ"א (סי שדמ פ"ז ס"ק א) בשם העולת שבת (סי ק) הביאו הא"ר (אות ג). וכ"כ הערוה"ש (אות ב). וכן פסק המ"ב (סי ק"א). וכת' בשעה"צ (אות ט) דמזה נוכל ללמוד בזמנינו דאם נתנה הממשלה מלאכה לאיש הצבא שתהיה עשויה מתוקנת ליום השבת בצהרים מחויב להכין המלאכה מקודם כדי שלא יצטרך לחלל השבת, דהרי הממשלה לא צותה שיעשה דוקא ביום השבת, ע"כ. ומבואר דחייב לעשות מעשה ע"מ לסלק מצב דפקויין בשבת, ולכאז' צ"ע מהנ"ל דמבואר לעיל להיפך.

וי"ל דשאני מי שעומד במדבר שחלל במצב של ספק שמא מחלל שבת בחנם, דהרי אילו היה יודע מתי שבת לא היה צריך לחלל. ועוד דבכה"ג לא גרע מכל מ"ע שחלל להשתדל לפני זמן חלות המצוה ע"מ שיוכל לקיימה (ועיי' בשמעתא עמיקתא גליון קנ"ה). וכמ"ש שאני הא דאיש צבא שהביא השעה"צ שמכריחים אותו לחלל שבת וע"כ היכן שאפשר עליו לסלק מעליו את הצורך לחלל, ולא גרע מהא דאיתא בסי' תרנ"ז דחייב לתת כל ממונו ע"מ שלא לחלל את השבת, משא"כ מי שיצטרך לחלל שבת מחמת אונס הבא עליו בדרך העולם כגון לצורך טיפול בחולים שיב"ס וכדו', ונפ"מ בזה לאנשי הצלה או לרופא שיש להם משמרת בשבת בבחי"ח באר"י, או אף בחו"ל ויש ישראלים מאושפזים במחלקה (עיי' בשש"כ (פ"מ הגה ע"ד), שיש להם אפשרות לבקש לקבוע את המשמרת בחול, שאינם מחויבים לעשות כן, אלא שבמקום שיש חשש מכשול מחמת קלות ראש בהלכות שבת בודאי יש אם יש בידו לבחור יום משמרת אחר עליו לעשות כן.

שו"מ בשש"כ (פ"ב הגה ק) שכת' בשם הגר"ש א"צ"ל שלא מצינו שיהיה חייב לעשות מעשה כדי למנוע חילול שבת שיהיה אח"כ בשביל פקויין, והא דסי' שד"מ שאני שודאי יצטרך לחלל שבת עבור צרכיו, וחייב להכין כדרך שכל האדם מכין מערי"ש לשבת. ולפי כל הנ"ל יוצא שהיודע שיצטרך לחלל שבת מחמת פקויין בענין איש הצלה, רופא, אבות, רפואית וכדו' שיש להם משמרת בשבת, לכתח' עליו להכין דברים הנצרכים לעת הצורך ע"מ למנוע בעיית המלאכה דאין חשבת, ואם אפשר ראוי להצמצם בקרבת בח"ח סמוך לשבת ע"מ למנוע נסיעה בשבת, מ"מ במקום מצוה או טרחא א"צ להצמצם בקרבת הבחי"ח. וכן ראיתי בשש"כ (פ"מ הגה ע"א) בשם הגר"ש א"צ"ל שצידד להקל לרופא לחזור לביתו אם עיי"ז שהוא יהיה מנותק כל ליל השבת מהבית ויתבטלו הוא וב"ב מעונג שבת וחשיב כדבר מצוה, אך במקרה חד פעמי, טוב שלא יעזוב את בח"ח וישאר שם בשבת, ע"כ.

אולם דעת הא"מ (ח"א סי' קלא) דכשהרופא יודע שיש לו משמרת בשבת מחויב להשאיר ללון באיזה בית הסמוך לבחי"ח, ואף אם יצטרך לשלם דמי שכירות בעד הלינה, ע"כ. ולפי הנ"ל לכאורה דבריו צ"ע.

וכת' בשש"כ (סי ד) דלהגר"ש א"צ"ל שחילל שיכול לקבל חופשה ליום - יומיים, ואז יצטרך לחזור בשי"ק, אם הוא חוזר לבסיסו לצורך דבר שבסכנה, ומותר לו לצאת לחופשה, ואז, אם יצטרך לחזור בשי"ק, יחזור, ע"כ. ועיי' בשמעתא עמיקתא גליון ת"פ בענין האם הבאים להציל בשבת רשאים למנוע בחזרה לבתים.

ד. לעשות מלאכה לפני שהגיע ע"מ הסכנה ע"מ לעשות באיסורים

ועיי **בעמק דבר** (במדבר פ"יז פס' יב הרהב דבר אות א) שכת' שאם יו"ט חל בער"ש וברור לו שתהיה סכנה בשבת יותר טוב להקדים המלאכה ביו"ט דקיל משבת, ואם אין דובר ברור יותר טוב להשהות וכשתבא הסכנה אז יחללו ש"ק מפני פק"י, עי"ש.

ולכאורה יש להוכיח דלא **כהעמק דבר** מדברי הנש"מ^[א] (כלל סח אות א) שכת': שיהודי הנתפס להיות אנשי חיל וכשהמשמר שלו הוא בער"ש אינו יכול להתפלל, לקרות קרי"ש ולהניח תפילין כו', ואם המשמר בשבת יצטרך לחלל שבת, אבל בער"ש יוכל לקיים מצוות הנ"ל, אם הוא באסור דרבנן נ"ל דמחוייב להחליף וילך למשמר בשבת. וראיה ברורה בא"ח סי' רמ"ח שלדבר מצוה מותר להפליג בספינה ושירא, אע"פ שיודע שבודאי יחלל שבת, ולא אמרינן שלא יעשה המצוה כדי שלא יחלל שבת, אע"כ כיון דמוטל עליו היום לעשות המצוה צריך לעשותה ואם יצטרך למחר לחלל שבת אנוס הוא מפני פק"י, ואפי' במקום שיצטרך למחר לעשות מצוה איסור דאו' מבואר **בריב"ש ונשב"ץ** דמותר. אך ה"מ"א כתב בשם **רדב"ז** לאיסור, ועיי **בא"ר** שדוחה דבריו, וא"כ אף שבמלאכה דאו' צ"ע, מ"מ באיסור דרבנן נ"ל דאין ספק דיותר טוב לקיים המצות היום אף שיחלל למחר באיסור דרבנן, ע"כ. ולדעתו נמצא דהיכא דחל יו"ט בער"ש, עליו לקיים מצות שמירת יו"ט, אע"ג דממלא מכניס עצמו לאונס לחלל שבת. ואע"ג דבמקום דחוי מלאכה דאו' נשאר בצ"ע מ"מ היכא דחל יו"ט בער"ש יוצא שמספק נימא שב ואל תעשה עדיף וישמור יו"ט.

ועיי בסמוך **בה"ח** שמשמע דלא **בעמק דבר**. והטעם דלא אמרינן בכה"ג חטא שובליל שתזכה, דשאני הכא שאם ימתין להיתר מפני הסכנה אין כאן חילול כלל. ועיי **בשמעתא עמיקתא** גליון ע"ד. וכן ה**אג"מ** (או"ח ח"ג סי' סט ועיי בחי"ד סי' קכא) דחה דברי **העמק דבר**, דכיון דהיום ליכא סכנה ומחר אם תהיה סכנה יוכלו להצילו אז מהסכנה ע"י מלאכה, אין טעם להתיר לחלל יו"ט אף שהוא קיל משבת מאחר דעדיין ליכא ענין הפק"י לדחות שום איסור, וכן הוא בכל איסורין שצריך להציל בהקל הקל תחלה, הוא כשאיכא כבר הסכנה שאז הוא זמן ההצלה, ע"כ. וכן דעת ה**גרשו"א** (שלחן שלמה סי' שכח ס"ק ד.) ו**הגר"ש**^[א] **זצ"ל** (הערות יומא פ. ד.).

ה. להקדים את המלאכה בשבת עצמה

ונר' דעד רש"י לא פליגי על ה**נצי"ב** אלא לענין לחלל מיום ליום, אבל בשבת עצמה אם ידוע בודאי שיצטרך לחלל שבת מחמת פק"י, רש"י להקדים להחילוש שהרי בלא"ה יצטרך לחלל. וכ"כ **באג"מ** (סו) שאף בגוונא שחשש הסכנה תהיה בשבת לאחר שני שליש היום, מותר לעשות מלאכה גם בתחלת היום כשיש לו איזה צורך בזה, ואף שעתה שעדיין ליכא הסכנה יהיה מותר מאחר ששבת זו ניתנה לידחות. אלא דעי"ש שכת': שיש סברא גדולה לומר שיש לנו לחוש לשמא יבריא ויסתלק הסכנה אף שהוא כדרך הטבע והאומדנא אלא בדרך נס ממש, וממילא אסור לחלל שבת בתחלת היום שעדיין ליכא הסכנה, ע"כ. ונר"א שבמקומות כבתי חולים שיש הרבה חולים א"א להתמתין שמא יתרחיש ניסא לחולים שהרי אם ימתינו לא יוכלו לתת לכולם את הטיפול כדבעי.

אלא דעיי **בה"ל** (סי' שדמ על סעי' א ד"ה מצומצת) שדייק מהא דפסק ה**שו"ע** (סו) ד"ההולך במדבר ואינו יודע מתי שבת עושה מלאכה כדי פרנסתו מצומצמ"י, דמשמע שאסור לו להרויח ביום א' הרבה יותר מכדי פרנסתו כדי שיוכל לשבות אח"כ שע"ז קרוב שיקיים מצות שבת כד"ן תורה, וי"ל דהיינו טעמא כי עתה כשהוא עושה כדי פרנסתו אין זה מקרי חילול שבת דנוגע לו בכל יום לפק"י וע"כ זה עדיף יותר משיעשה יום או יומים יותר מפרנסתו ויחלל שבת בספק ברצונו, ונוכל ללמוד מזה לענין איש הצבא שהוצרך לו מטעם הממשלה לעשות איוו מלאכה דאו' ויוכל לעשות זה בעש"ק ובודאי מחוייב לעשות כן כדי שלא יצטרך למחר לחלל שבת וכו', ואן שלא איהר לו פנאי בכל היום עד בה"ש מוטב לו לעשות המלאכה ומחר אף שאז הוא יום שבת בודאי שאז הוא מוכרח לו ואף עליו איסור משא"י עתה הוא מחלל שבת ברצונו בספק, ויש לדחות דבענינא הוא שני מימס משא"י הכא דהוא יום אחד מה ני"מ בין תחלת המעל"ע של שבת לאמצע המעל"ע, מוטב יותר שיקדים לדאפשר שינצל עי"ז מחילול שבת, וצ"ע, ע"כ. ועיי **במחנה ישראל** (פליג' אות ז) שצידד להחמיר בזה. ועיי"ש שכת' עוד דמ"מ משקיעה עד חצי שעה זו נר' דאין להחמיר באיש הצבא כדי דלא ליתי חומרא זו לידי קולא למחר שיצטרך לחלל שבת, ע"כ.

אלא דעיי **בשו"ע** (סי' תריב סעי' א וסעי' ה וסי' תריח) שכת': שהאוכל ביוה"כ ככותבת הגסה חי"ב, ואף בפחות מכשיעור איכא איסור מה"ת. ועיי"ש (סי' תריח סעי' ז) שחולה שיב"ס מאכלין אותו, וכת' ע"פ ה**רא"ש** (יומא פ"ח סי' יג) שמאכלין אותו מעט מעט (אם סגי בהכל) כדי להקל מעליו מאיסור כרת ומלקות לאיסור בלבד, ע"כ. ועיי"ש **בשו"ע** (סעי' ט) אגון ביוה"כ היכן שהחולה צריך לאכול מאכלות אסורות מאכלים אלו, ו"הקל הקל".

ויעו"י **בקול סופר** (לבעל המחנה חיים חלק ט'רותו בסוף הספר עמ' קיד אות א) שנקט שחולה שאומר הרופא שאם יתחיל לאכול מליל יוה"כ פחות פחות מכשיעור יוכל להיות שלא יצרך לאכול ולשתות הרבה בפעם א', אבל אם יצום בליל יוה"כ ויגבור החמימות ר"ל אז בודאי שיצרך לאכילה ולשתיה גדולה, עליו להתחיל לאכול ולשתות מליל יוה"כ פחות מכשיעור, ואע"פ דעדיין לא הגיע הסכנה, ולא דמי להא דמאכלים הקל קל תחילה דשם כבר יש הסכנה ופקו"י דוחה א"כ דוחה האיסור הקל ולא החמור, אבל כאן שלא הגיע עתה הסכנה מי אמר לנו להתיק אפילו אותו סך טרם הסכנה, מ"מ מלשון ה**רא"ש** שם שכת': "ועושים כך כדי הקל מעליו מאיסור כרת ומלקות לאיסור בלבד" נראה שעושים כך להיתר חצי שיעורים קודם הזמן שהגיע הסכנה להקל מעליו שלא יצרך לעבור איסור כרת או לאו, ע"כ. וכן פסק ה**גרשו"א** **זצ"ל** (שש"כ פלי"ט הגה צב). ועיי **בש"כ** (פלי"ט הגה צב) שהביא שדעת ה**גר"ש**^[א] **זצ"ל** שאין עליו לאכול שיעורים אלא ימתין עד שיצטרך לאכול אפי' שיצטרך לאכול שיעור שלם.

ומבואר **מהקול סופר** דלא כספקו **דהב"ל**. אולם יש לדחות שאף ה**בה"ל** יודה בגוונא **דהקול סופר** כי יש חולה לפנינו והאכילה והשתיה גם עתה היא רפואתו אלא שניתן לדחותה, ועיי"כ י"ל דאף אם עדיין לא הגיעה הסכנה ממש מ"מ אין זה כחילול ברצונו, משא"י בהא דאיש הסכנה שאין לו עתה מצב של פקו"י כלל והקדמת עשיית המלאכה אין בה משום הצלה אלא למעט בחילול שבת עתידי בלבד, משא"כ בהא **דהב"ל** שאנ"פ שהחילול של עכשיו פוטר אותו מהחילול בהמשך, מ"מ אכתו האונס אינו לפניו, ועיי"כ מסתפק ה**בה"ל** דשמא אין זה בכלל הצלה מפני הסכנה שעדיין לא הותרה (אלא שמראיית ה**בה"ל** לא משמע כחילוק זה שהרי ההולך במדבר הצריך להכין פרנסתו של יסתכן). ובדרך זה כת' נמי **בתורת היולדת** (פ"ס הגה ו). ולפ"יז חולה שיב"ס שצריך לקבל טיפול שיש בו חילול שבת במשך השבת מותר לתת אותו מתחלת היום וא"צ להתמתין עבור זה עד שיהיה זקוק לה באופן שכבר אינו סובל דיחוי. וכמו כן י"ל שרופא שצריך לנסוע לבה"ח בשבת במשמרת שלו ורצונו להקדים את נסיעתו ע"מ להסיק להתפלל בצבור בבה"ח וכדו', דרשאי לעשות כן, כי הנסיעה מקרבת אותו למקום שבלא"ה יצטרך לנסוע אליו מחמת פקו"י, ועיין.

שו"ר **בשבט הלוי** (ח"ז סי' פא) שנשאל בענין איש צבא שמחמת חוס לא יוכל לצום, האם ישתה מיד בהתחלת היום ח"ש, או ימתין עד שודאי יצטרך לשתות אע"פ שכבר לא יסיפק לו לשתות לשיעורין. והשיב שעליו לחכות עד שלא יוכל להחזיק מעמד, דהרבה ריוח והצלה לפני המקום דמי יודע אם יצטרך בכלל כיון דרק חוס היום גורם, והא **דהב"ל** בסי' שד"מ אינו דומה כלל לני"ד, דהתם מסופק ה**בה"ל** משום ששבשבת יהיה אנוס, אבל אם עושה בבה"ש נחשב כעושה ברצון, וגם כל הספק רק אם מחר יהיה צורך בודאי גמור לחלל שבת, לא כן בני"ד, ע"כ. ומש"כ השב"ל שהב"ל מסתפק כי י"ל שלא בודאי יהיה צורך לחלל. וכן מבואר להדיא **במחנה ישראל** (סו) ולפ"יז בגוונא כהא דבני"ד שבודאי שלא יבטלו את המשלמת בפרט בזמן מחלמה שרשאי להקדים נסיעתו. ועיי **בשמעתא עמיקתא** גליון קפ"ב בענין חובה להוציא ממון להנצל מחילול מחמת פקו"י.

מוסקנא דיניא

א' היודע שיצטרך לחלל שבת מחמת פקו"י, כגון איש הצלה, רופא, אחות רפואית וכדו', שיש לו משמרת בשבת, עליו להכין לכתחלה דברים הנצרכים לעת הצורך ע"ימ למעט בעשיית מלאכות דאו' בשבת, ואם אפשר המצא בקרבת בית החולים סמוך לשבת ע"ימ למונע נסיעה בשבת, ומ"ימ במקום מצוה כגון שמחמת זה יהיה מנותק כל ליל השבת מהבית ויתבטל הוא ובי"ב מעונג שבת, א"צ להמצא בקרבת הבית חולים. ומ"מ לכתחלה יסע ע"י עכו"ם. **ב'** אנשי הצלה, רופא, או אחות רפואית, שיש להם משמרת בשבת בבית חולים ויש להם אפשרות לבקש שלא תהיה משמרתם בשבת, אינם מחויבים לעשות כן. אלא שבמקום שיש חשש משמרת מחמת קלות ראש במשמרת השבת, בודאי אם יש בידם לבחור יום אחר למשמרת עליהם לעשות כן. ג' חולה שודאי צריך לקבל טיפול בשבת מחמת חשש פקו"י, ואין צד שיתרפא במשך השבת ללא הטיפול, מותר לתת לו הטיפול אף מתחלת היום, וא"צ להתמתין עד שיהיה זקוק לו באופן שכבר אינו סובל דיחוי. וי"א שאם אפשר יש להתמתין שמא יהיה נס ויתרפא, ולכל הדעות היכן שיש הרבה חולים שא"א להתמתין לתת לכולם טיפול לאחר זמן אין להתמתין כלל. ד' רופא וכדו' הצריך לנסוע לבה"ח בשבת למשמרתו רשאי להקדים את נסיעתו לבית החולים לצורך מצוה כגון ע"ימ להתפלל בצבור בבית חולים כשאין צד כלל שאולי לא יצטרכו אותו החצלת נפשות ויבטלו את משמרתו, כי ע"י הנסיעה מגיע לאותו מקום שבלא"ה יצטרך לנסוע עליו מחמת פקו"י.

אולם ה**נצי"ב** (סי' ח) הקשה על הי"ש"ש דמשמעותו הפוסקים דקטן אינו מוציא את הגדול בברכת המזון מדאורייתא, ובודאי לא סמכינן אחזקה. ועל כן העלה דדוקא לאצטרופי מצרפינן סתם קטן שהוא בן י"ג, אבל להוציא אחרים בברכת המזון בעינן שנדע בודאי שהביא ב' שערות ע"י בדיקה או שנתמלא זקנו. מיהו אם כל אחד מברך לעצמו לית לן בה ע"ש.

וכן הכרעת ה**משנ"ב** (סי' ק"ז) דבן י"ג שנה ויום אחד שאין אנו יודעים בבירור שהביא ב' שערות, אין מוציא את הרבים ידי חובתו, אבל אם המזמן אינו אומר כי אם נברך כמנהגנו, לית לן בה, דכיון דהוא בן י"ג סמכינן אחזקה. וביאר **בשה"ח** (סי' ק"ט) דטעמא דיכול לזמן לפי דזימון לרוב הפוסקים הוא מדרבנן. וכ"כ בסי' קצ"ז (שה"צ סי' ק"ט ט"ז) משמיה ד**הפ"מ**^[א] (אי"א שם סי' ק"י) דברכת הזימון לרוב הפוסקים היא מדרבנן. ויעו"י **בערוך השולחן** (סי' קצ"ט) דאחר שהביא דברי האחרונים שאם כל אחד מברך לעצמו והוא אומר רק את ברכת הזימון אין חשש, כתב דכן המנהג פשוט שמי שנעשה בר מצוה ועושינן סעודה הוא מברך.

אולם ה**חזו"א** (או"ח סי' ל"א סי' א) כתב דדוקא הזכרת ה' ב' הוא דרבנן, אבל עיקר הזימון הוא דאורייתא. וכתב להתייר על דברי המשנ"ב דאינו יודע מי המה רוב הפוסקים דס"ל דברכת הזימון מדרבנן.

ואכן **בשוקת הבלות** (סי' א) אחר שהביא דברי המשנ"ב בדזמינו שכל א' מברך לעצמו וכילים לסמוך על החזקה ויכול הקטן לזמן, כת' לדחזו"א יש להחמיר אם היו ג' גדולים בלעדיו (שאו יש חיוב זימון בודאי).

העולה לדינא - א. לדעת המחבר קטן שהגיע לעונת הפעוטות מצטרף לזימון בין בשלושה ובין בעשרה. והכרעת האחרונים דהוא מגיל תשע שנים. ב. לדעת הרמ"א אין לצרף קטן לזימון בין בשלושה ובין בעשרה. ג. אף לדעת הרמ"א כל שהגיע לגיל י"ג מצטרף לזימון בין בשלושה ובין בעשרה. וא"צ לדעת בבירור שהביא ב' שערות, אלא סמכינן על החזקה. ד. אף אם הוא בן י"ג שנה, אם לא יודעים בבירור שהביא ב' שערות, אינו יוכל להוציא גדול ידי"ח בברכת המזון, כיון שברכת המזון היא מדאורייתא. ה. בזמינו שכל אחד מברך לעצמו והמזמן אינו אומר אלא את הזימון בלבד, הכרעת המשנ"ב דמי שהוא בן י"ג שנה יכול לזמן אע"פ שאין אנו יודעים אם הביא ב' שערות, כיון דהזימון לרוב הפוסקים הוא מדרבנן. ולדעת החזו"א יש להחמיר דלא יזמן אלא מי שיוודעים בו שהביא ב' שערות, כל שלא שלשה גדולים בלעדיו (או ישנו ודאי חיוב זימון).

נכתב ע"י

הרה"ג הרב שמעון פלזלי שליט"א
מו"ץ הקהילה החרדית מעלה אדומים

פניני מוסר

ענינים שונים בעבודת השם

העליה במדרגת שויתי ה' לנגדי תמיד - ענין שויתי ה' לנגדי תמיד הוא מאוד יסודי ועיקרי גם למתחילים בקיום המצוות ובעבודת ה', ומאידיך הוא מאוד נעלה בהיותו התכלית, השיא והשלמות של כל יהודי עובד ה', אלא כפי שכל המעלות מתחלקות למדרגות בסולם העליה, תחילת העבודה במדרגה נמוכה במעלה ועד לשלמות, כך הוא במעלת 'שויתי מתחילים בה בחלק קטן מקיום המצוות במשך היום, עד שמתקדמים ומשתלמים בהרגשת נוכחות ה' וההליכה לפניו... תכלית כל עסק המצוות היא להביא את האדם לכך שירגיש שכל פרט במעשה המצוות ואפי' כל תנועה שעושה בינו לפני עצמו, יש להם חשיבות כי הוא עושה אותם לפני הקב"ה, ובגלל חשיבותם יש להם גדרים והלכות וכוונות איך לעשותם כמו שצריך. (שפתי חיים, מידות ונבדות ה' ח"א עמי תה)
- כל מה שהאדם עושה, גם כאשר הוא נח ואינו עושה דבר כשהוא המנוחה, אינו זמן של התנתקות וחופשה מהקב"ה, אלא גם בזמן כזה צריך לפנות אל הקב"ה מתוך כוונה שהמנוחה תהיה על מנת לאורו כח, כדי שאחריה יעבוד את השי"ת בכוחות רעננים ומחודשים... ולכן כאשר אדם חי ופועל במחשבה ובהרגשה הזו שהוא פונה כל הזמן אל השי"ת בזה הוא מקיים 'שויתי ה' לנגדי תמיד'. וכן הביא השו"ע (או"ח סי' רל"א) עבודה זו הלכה למעשה. (שם עמי תנה)

נערך מתוך ספר "עבודת הפרשה"

הגליון נתרם ע"י המשפחה החשובה משפחת קולני שיחי'

להצלחה ברוחניות וגשמיות לכל יוצאי הצליחה לרפוא"ש של פז בת סיגלית תחי' בתושחי'

להצטרפות לרשימת התפוצה ללא עלות ניתן לשלוח בכתב לדוא"ל: amikta@amikta.co.il - לשאלות והערות ניתן להתקשר לפל' 052-767-052